

Pražák, Richard

Z maďarské psychologie

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1961, vol. 10, iss. B8, pp. 127-128

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106178>

Access Date: 12. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

rého slova? Vžíváte se do jiné jazykové soustavy, když překládáte do cizího jazyka?" apod. Autorka nechce věřit tvrzení, že by se literární dílo mohlo po částech zadávat k překladu různým lidem odděleně pracujícím.

Psychologický přístup k zkoumání jazyka by mohl a měl být na prospěch při učení mateřského jazyka i cizích jazyků. Učení izolovaných „slovíček“ je chybné stejně jako odtržené vysvětlování gramatických pojmů. Že je zde potřeba i radikálního zásahu, ukazuje tento příklad. Čtrnáctiletý chlapec, žák osmé třídy (jinak velmi bystrý, v sedmé třídě měl prospěchový průměr 1,5), dlouho nedovedl pochopit, co je ve větě předmět. Až byl upozorněn na roli slovesa — tedy na kontext — porozuměl celkem snadno tomuto syntagmatu.

Ostatně nejnovější česká mluvnice (B. Havránek—A. Jedlička, Česká mluvnice, Praha 1960) už psychologické hledisko neopomíjí, i když je to jenom v dodatku o slohu a i když není psychologická stránka jevu výslovně připomínána. Je tomu tak hlavně v paragrafu 227, str. 368 a n., o slohotvorných činitelích, které se zde dělí na subjektivní a objektivní. Mezi subjektivní podmínky projevu (tj. promluvy, mluvy, parole, vorbire) se zahrnuje povaha, temperament, osobní sklony a záliby mluvčího. Záleží na vzdělání mluvčích, na prostředí, v kterém žijí, na jejich schopnostech a pohotovosti. Za objektivní činitele se pokládá cíl a zaměření projevu, zda jde o sdělení, vysvětlení, přesvědčování nebo estetické působení, dále je objektivním činitelem situace a prostředí, záleží na tom, ke komu se obrácíme. Tato mluvnice se zmiňuje také o mimojazykových prostředcích doprovodných, o mimice, pohybech, gestech atd., tj. o řeči v širším smyslu podle Čazacové.

Energičtější zásah psychologů do zkoumání jazyka a řeči může být jenom užitečný. Není pochyb, že knížka Čazacové bude podnětem k zajímavým diskusím, už i proto, že lingvistům ponechává ke zkoumání jenom „abstraktní jazyk“ a otázku jeho vzniku, ne však řeč jako prostředek k dorozumívání. Aby se mohla účastnit diskuse i naše veřejnost, bylo by užitečné tuto knížku buď z rumunské nebo francouzské verze přeložit. Autorka i knížka si toho zasluhují.

Pavel Beneš

Z maďarské psychologie. V roce 1959 vyšel v Maďarsku druhý ročník Psychologických studií (Pszichológiai tanulmányok II, Budapest 1959), shrnující téměř padesát prací maďarských psychologů. Nejen obsahově, ale i tematicky je tento sborník bohatější než jeho první ročník (o něm srov. mou recenzi v SPFFBU 1959, řada filosofická, B 6, str. 113—114). Přináší studie z obecné, experimentální, sociální, pedagogické, klinické, pracovní, nápravně pedagogické, kriminální, sportovní i vojenské psychologie a přihlíží rovněž k psychologickým problémům umění.

Z obecné psychologie nás zde zaujme např. článek Györgye Geréba, pojednávající o reflexometrickém výzkumu vlivu únavy na sportovce a vysokoškolské posluchače, a studie Zsóla Tánzcsoe o formách percepčně-motorické koordinace v souvislosti se změnami vnímání za pohybu. V pracích z pedagogické psychologie je věnována velká pozornost problémům matematického myšlení studentů nejrůznějších typů škol (např. v článcích Hedviky Justové a Pála Rókusfalviho) i otázkám psycholinguistickým (cenná je zejména studie Edit Blaskovichové o různém chápání významu slov v nestejných věkových stupních od 9 do 18 let.) Sporná je praktická hodnota článku Radnaiova o sebeocenoování a hodnocení druhých u žáků patnácti- a šestnáctiletých. Radnai sestavil na základě jejich odpovědí na dotazník učitelův zebraček žáků dvou tříd podle jejich znalostí z matematiky a dokazuje význam tohoto zkoumání pro případnou retuši klasifikace učitelovy. Činí to však tak složitým způsobem, že jeho metoda je v praxi na školách jen ztěží použitelná. Niemeně všemi těmito studii prolíná snaha o uplatnění psychologických metod ve školské praxi a odlišuje je příznivě od mnoha dalších studií z pedagogické psychologie v tomto sborníku, poznamenaných nezdravým odbornickým odtržením od živých problémů současné školy.

Hodně abstraktní a povšechný ráz mají také příspěvky z lékařské psychologie uvedené zaslíbeným referátem Bély Horányiho o úkolech klinické psychologie. Jistý zájem snad vzbudí psychologický rozbor životních dat nemocných žlučových kamínky od Fiore Mesterové a příspěvek k poznání osobnosti nemocných tuberkulózou od Arpáda Mezeie a László Levendela. V článcích z nápravně pedagogické psychologie je opět věnována značná pozornost problémům slepých dětí. Studie z kriminální psychologie se obírají psychologickým rozбором sebevraždy sedmnáctileté dívky (Nora Némethová) a vraždou matky provedenou sedmnáctiletým chlapcem (Lucy Liebermannová a György Majláth).

Společensky velmi závažné a aktuální jsou studie z pracovní psychologie, zvláště práce László Rétiho, konkrétně zkoumající na základě širokého průzkumu psychické příčiny nehod u šoférů. Malý počet těchto studií (celkem jsou ve sborníku tři) proti jiným psychologickým

odvětvím ukazuje, že také u Maďarů si pracovní psychologie přes svou eminentní důležitost teprve vytváří širší vědeckou základnu.

Mnoho studií sborníku se obírá praktickou metodikou. Zde nás upoutají kolektivní studie o úloze práce a odměňování ve skupinové psychoterapii (Adorjáni—Gálfi—Regius—Schenker) a odrazu akutního psychického traumatu v několika různých typech osobnosti (Harsányi—Donáthová—Martonová) i stať Margit Hirschové o významu klinických rozhovorů s rodiči při psychodiagnostickém vyšetřování dětí. Při výčtu jednotlivých studií nesmíme zapomenout ani na podnětné články Pála Gegesi Kisse o cíli a významu umění z hlediska psychologa, kde zkoumá zejména otázku nesmrtnosti uměleckého díla a jeho vlivu na člověka. Zprávu o činnosti Psychologické komise při presidiu Maďarské akademie věd a ostatních maďarských psychologických institucí je sborník uzavřen. Dovětek k tomu tvoří ještě bibliografie maďarské psychologie od r. 1945, navazující na bibliografii prvního ročníku.

Ve stručně zprávé možno přehlednout ani tematické bohatství druhého ročníku maďarských Psychologických studií, natož jej podrobit hlubší analýze obsahové. I z této zprávy však myslím vyplývá nesporná hodnota i velmi různorodé zaměření jednotlivých příspěvků, které ve svém celku podávají věrný obraz současného stavu maďarské psychologie. Svými vývojovými tendencemi směřuje maďarská psychologie k hlubší službě společnosti, k osvětlování opravdu závažných společenských problémů, avšak přesto se zřejmě dosud zcela nevymanila z úzce odbornického pojetí, odtrženého od společenské praxe. Vědecký ruch, který v ní zavládl v posledních letech, napovídá, že i tento nedostatek bude postupně překonán.

Svědci o tom mimo jiné také 1. číslo 17. ročníku obnoveného časopisu Magyar Pszichológiai Szemle (Maďarské psychologické rozhledy), vydané v r. 1960 po více než desetileté přestávce, kdy maďarští psychologové neměli k dispozici vlastní vědecký časopis. Úvodní slovo akademika Pála Gegesi Kisse objasňuje potíže, brzdicí vývoj maďarské psychologie v nedávné minulosti, a naznačuje perspektivy dalšího vývoje. Z Kissova přehledu vědeckých úkolů seskupených podle jednotlivých vědních odvětví psychologie uvedme alespoň ty, které byly zařazeny do maďarského státního plánu. Je to 1. marxistické zhodnocení „duševních jevů“ a marxistické uplatnění zásady determinismu v psychologii, 2. sociální psychologie moderních závodů s ohledem na vztahy lidí ve výrobě (vedoucí a podřízený, stejné postavení pracovníci, pracovní kolektivy, brigády), 3. psychologické předpoklady poznání osobnosti žáka a učitele, 4. psychologické faktory trestného činu. Zásadní význam mají také syntetické příspěvky o hlavních problémech pedagogické psychologie (Ferenc Lénárd), pracovní (Imre Molnár) a psychologie v dopravě (Gábor László Horváth). Poučný je zvláště článek Horváthův, který nás seznamuje s vědeckým tříděním nauky o dopravě a místech, jež v ní zaujímá psychologie.

Na pomezí fonetiky a psychologie stojí stať Gusztáva Bárcziho o rozvoji fonemického sluchu. Dějinám psychologie náleží práce Andráse O. Vértese o jedné z nejstarších maďarských psychologických studií, pojednání o „divokém člověku“ nalezeném v Brašově v Sedmíhradsku r. 1781 a uveřejněné Mihályem Froniem r. 1790 v Kazinczyho časopise Orpheus, vydávaném v Košicích. Fronius při rozboru otázky „divokého člověka“ polemizoval s Rousseauovým požadavkem návratu k přírodě poukazem na přednost civilizovaného lidstva a osvědčil tu nejen velkou erudici literární, nýbrž také opravdu psychologické pojetí problému.

Významným doplňkem studií jsou recenze, zachycující ve značné míře díla sovětské i západní vědy. Mezi recenzovanými autory nacházíme jména Rubinstein, Rudík, Sokolov, Woodworth, Schlosberg, Bohm aj. První číslo 17. ročníku Magyar Pszichológiai Szemle přineslo podle časopisu Acta Psychologica, orgánu Mezinárodního svazu pro vědeckou psychologii, též podrobnější zprávu o přednáškách XIV. mezinárodního kongresu psychologů, který se konal v červnu 1954 v Montrealu v Kanadě, a seznamuje čtenáře alespoň ve stručných registech s obsahem přednášek J. Piageta, W. Penfielda, G. Eckmanna, R. Rommetvelta, H. C. Van der Meera aj. Opožděné uveřejnění některých recenzí a zpráv je způsobeno více než deseti-letou přestávkou mezi šestnáctým a sedmáctým ročníkem Magyar Pszichológiai Szemle. Ráz časopisu obnoveného v duchu marxismu-leninismu je určen snahou po nejširším záběru. Vědomá konfrontace výsledků západní psychologie s vědou sovětskou přispívá k upevnění pokrokové linie maďarské psychologie i k tomu, aby nezaostávala za celosvětovým vývojem.

Richard Pražák

Genčo D. Pirjov: **Detška psychologija s defektologija**; 2. přeprac. vydání, vydavatelství „Nauka i izkustvo“ Sofia 1959, stran 556. Kniha je psána především jako učebnice pro studující pedagogiky, ale je určena také učitelům, rodičům a vychovatelům vůbec. Jejich zájem